

них правовідносин, реалізуючи державну політику, покликани сприяти розвитку агросфери, що слугуватиме економічному розвитку як окремих агропідприємств, так і росту економіки України в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>. (дата звернення: 16.11.2020).
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.11.2020).
3. Якушев В. В. Точное земледелие: теория и практика. СПб.: ФГБНУ АФИ, 2016. 364 с.
4. Цифрова адженда України – 2020. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 16.11.2020).

Григор'єва Х. А.,

д.ю.н., доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ЯК ФАКТОР ПЕРЕГЛЯДУ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Незважаючи на економічну кризу, інноваційний розвиток у вітчизняній агросфері відбувається досить активно. У цьому дослідженні ми зупинимося на одному з його специфічних проявів – розвитку альтернативної енергетики. Поняття агросфери та альтернативної енергетики міцно пов'язані з огляду на три основні

аспекти: 1) *локальний* (альтернативна енергетика розвивається передусім на сільських територіях та для енергопостачання об'єктів агросфери); 2) *функціональний* – альтернативна енергетика виступає одночасно: а) джерелом надання енергетичних послуг суб'єктам агросфери; б) різновидом сільськогосподарської діяльності (біоенергетика); в) напрямом диверсифікації сільськогосподарської діяльності (за кордоном використовується поняття «вітряних ферм», що підкреслює зв'язок із сільським господарством); 3) *інноваційний* – за допомогою альтернативної енергетики відбувається оновлення об'єктів агросфери та підвищується рівень життя сільського населення.

У цілому Україна намагається відповідати світовим трендам щодо розвитку альтернативної енергетики. Згідно з офіційними даними Міненергетики, частка виробництва відновлюваної енергетики в Україні за січень-серпень 2020 року зросла у два рази порівняно з аналогічним періодом минулого року й становить 13,3% в загальному енергобалансі країни. До постійного нарощування частки енергії з альтернативних джерел змушує не лише енергетична криза, але й політико-правові зобов'язання у рамках Угоди про асоціацію з ЄС. Ураховуючи той факт, що ЄС стрімко прямує до виконання проголошеного «зеленого курсу», привертає до себе увагу розробка ним Четвертого енергопакету під назвою «Чиста енергія для всіх європейців», одним із завдань якого є створення сучасного дизайну для європейського енергоринку, адаптованого до нових реалій – більш гнучкого і пристосованого для інтеграції більшої частки поновлюваних джерел енергії. Обраний євроінтеграційний курс нашої держави змушує оновлювати не лише економіку, технології, систему управління тощо – він змушує докорінно переглядати законодавство і традиційні правові підходи до його розробки, тлумачення та удосконалення.

Вітчизняні вчені багато пишуть та дискутують про недосконалість законодавчих конструкцій у сфері регулювання альтернативної енергетики. Однак проблематика, яку ми будемо досліджувати у рамках цієї доповіді, має теоретико-методологічне значення. Справа у тому, що активний розвиток альтернативної енергетики – це більше ніж просто чергова інновація. Це новий спосіб функціонування енергетичної системи, що має свої особливості, потен-

ційні загрози та вимагає розробки відповідних правових підходів до свого регулювання. Наразі недостатньо осмисленим є той факт, що масштабний розвиток альтернативної енергетики, до якого ми рано чи пізно прийдемо, спричиняє незворотні процеси в правовій системі України. На жаль, їх вектор та значення не досліджуються належним чином, адже аналітичний огляд правових наукових досліджень альтернативної енергетики продемонстрував гострий брак науково-методологічних розробок у цій царині.

У форматі тез ми спробуємо здійснити постановку проблемних питань за допомогою їх лаконічного окреслення у таких основних розрізах:

Земельно-правовий розріз. Класичний принцип вітчизняного земельного права полягає у тому, що землі сільськогосподарського призначення мають легально закріплені пріоритет, а саме: ті землі, які придатні для потреб сільського господарства, повинні надаватися насамперед для сільськогосподарського використання. Однак перспектива подальшого стрімкого розвитку альтернативної енергетики здатна поставити цей принцип під сумнів. Справа у тому, що традиційна енергетична система України має здебільшого давно окреслені території, а нові земельно-правові потреби виникають у неї не надто часто. Натомість розбудова мережі об'єктів альтернативної енергетики потребує значних територій. При цьому розміщення таких об'єктів здебільшого є доцільним лише на чітко локалізованих ділянках з урахуванням сукупності погодно-кліматичних, географічних, логістичних та інших умов. Це потенційно здатне породити протистояння різних видів землекористування. Наприклад, спірним може бути використання земельної ділянки для сільськогосподарського або енергетичного призначення; для рекреаційного чи енергетичного призначення тощо. Прикладом таких проблем може послужити кількарічний спір щодо масштабного будівництва вітроелектростанції з 34 вітряків на найдовшій полонині Закарпаття – Боржаві. Завдяки своїм природним умовам ця територія може успішно використовуватися для багатьох привабливих видів діяльності (єдина в Україні база пара- та дельтапланерного спорту міжнародного рівня, зона рекреації та туризму, сільського господарства), природоохоронної діяльності. Відсутність у законодавстві науково обґрунтованих принципів викори-

стання таких територій з урахуванням їх енергетичного потенціалу призводить, зокрема, до протиправних рішень, судових спорів, громадської напруги та інших негативних явищ. Слід зазначити, що подібні правові проблеми виникають наразі й в ЄС [1].

В еколого-правовому розрізі. Незважаючи на те, що на відміну від традиційної альтернативна енергетика чинить менший вплив на довкілля, однак такий вплив все ж існує. Зокрема, зараз проводяться дослідження про виснаження земель під час вирощування енергетичних рослин, про негативний вплив вітряків на людей і тварин тощо. Наприклад, за результатами проведених експериментів у Нідерландах було зроблено висновок про те, що «шум вітрових турбін дратує більше, ніж транспортний чи промисловий шум, можливо, через специфічні звукові властивості» [2]. Зарубіжні дослідники доходять неоднозначних висновків про те, що морські установки відновлюваної енергетики «потенційно можуть бути як шкідливими, так і корисними для навколишнього середовища, але фактична база залишається обмеженою» [3], «заходи, що генерують інтенсивні імпульси під час будівництва морських установок відновлюваної енергетики, можуть порушити поведінку морських ссавців на відстані багатьох кілометрів» [4]. Ці та інші прояви ще мають бути досліджені та підкорені належному еколого-правовому регулюванню. З огляду на нові економічні, політичні та соціальні умови юридична наука має дослідити питання щодо використання природних ресурсів та їх охорони під час отримання енергії з альтернативних джерел.

У розрізі правової охорони ландшафтів. Активний розвиток альтернативної енергетики неминуче призведе до загострення питання про правову охорону ландшафтів. Це обумовлено тим, що сучасні об'єкти альтернативної енергетики здійснюють значну зміну ландшафтів, до яких вони інтегруються. При цьому подальше розповсюдження таких об'єктів все більше привертатиме увагу до втрати автентичності традиційних краєвидів. Найгостріше ця проблема проявиться на рекреаційних територіях, які втрачатимуть свою привабливість і традиційний вигляд унаслідок розміщення об'єктів альтернативної енергетики. Питання збереження агроландшафтів не менш актуальне. Наприклад, воно досліджується у звіті з оцінки впливу на довкілля «Нове будівництво вітрової

електричної станції «ДТЕК Тилігульська вітроелектростанція-2» потужністю 65 МВт за межами населених пунктів у межах території Ташинської сільської ради Березанського району Миколаївської області» (2019), в якому зазначено, що обрані технологічні рішення дозволяють знизити вплив на «пейзаж, використовуючи привабливу форму та кольори сільського ландшафту. Таким чином, Тилігульська ВЕС-2 не зможе значно змінити вигляд сільськогосподарського ландшафту. В той же час переваги Проекту компенсують незначну втрату естетичної привабливості ландшафтного вигляду. Оскільки лопаті вітроенергетичних установок ... не є блискучими, а їх швидкість обертання низька, стробоскопічний ефект (Х. Г. – мерехтіння) на великих відстанях не буде відчутний». Розвиток альтернативної енергетики стане серйозним викликом для системи правової охорони ландшафтів, і це питання теж варте окремого науково-методологічного опрацювання.

У розрізі правового забезпечення продовольчої безпеки. Розвиток біоенергетики неминуче потягне за собою розширення сільськогосподарських площ під енергетичними рослинами, що у свою чергу призведе до зменшення посівних площ під продовольчими культурами. Це ставить питання щодо визначення балансу між виробництвом продовольства та енергії та встановлення законодавчого регулювання, здатного цей баланс підтримувати.

Відносини альтернативної енергетики регулюються нормами багатьох галузей права, однак саме на земельне, аграрне, екологічне та природоресурсне право лягає основний тягар нормативного забезпечення такої діяльності. Окреслені вище проблемні аспекти поширення цих відносин вказують на те, що виникає необхідність урахування активного розвитку альтернативної енергетики – як потужного фактора інноваційного перетворення агросфери – під час проведення сучасних та майбутніх доктринальних розробок питань земельного, аграрного, екологічного, природоресурсного права в Україні.

Список використаних джерел:

1. Lopez L. The evaluation of the repercussions of wind farm projects in the spaces of the Natura 2000 european network: legal criteria for the proper interpretation of the regulations in the light of

recent jurisprudence. *Actualidad Juridica Ambiental*. 2020. № 99. С. 7 - 70.

2. Pedersen E., van den Berg F., Bakker R. Response to noise from modern wind farms in The Netherlands. *Journal of the Acoustical Society of America*. 2009. Т. 126, № 2. С. 634-643.

3. Inger R., Attrill M. J., Bearhop S., Broderick A. C., Grecian W. J., Hodgson D. J., Mills C., Sheehan E., Votier S. C., Witt M. J., Godley B. J. Marine renewable energy: potential benefits to biodiversity? An urgent call for research. *Journal of Applied Ecology*. 2009. Т. 46, № 6. С. 1145 - 1153.

4. Madsen P. T., Wahlberg M., Tougaard J., Lucke K., Tyack P. Wind turbine underwater noise and marine mammals: implications of current knowledge and data needs. *Marine Ecology Progress Series*. 2006. Т. 309. С. 279 - 295.

Дослідження здійснене у рамках виконання проекту «Альтернативна енергетика в Україні: шляхи системного законодавчого стимулювання» за фінансової підтримки Національного фонду досліджень України (проект № 2020.02/0360)

Єрмолаєва Т. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ

Як відомо, до основних забруднювачів навколишнього природного середовища належать: мінеральні добрива, пестициди та агрохімікати, іонізуюче випромінювання, хімічна зброя, нафта та нафтопродукти, шуми від виробництв, транспорту та ін.

Значну частку (більше 70%) серед агрохімікатів займають добрива.